

Κώστας Παπαδάκης

Η υπόθεση Novartis επανέφερε στην επικαιρότητα το ζήτημα των προστατευομένων μαρτύρων με αποκορύφωμα, τους μεν θιγόμενους από τις καταθέσεις τους βουλευτές και στελέχη ΠΑ.ΣΟ.Κ. και Ν.Δ. (μέχρι και τον αρχηγό της) να τους χαρακτηρίζουν «κουκουλοφόρους», παρότι ο θεσμός ψηφίστηκε και αναβαθμίστηκε κατ' επανάληψη από το 2001 μέχρι σήμερα από τα κόμματά τους, η δε κυβέρνηση παρότι ο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. ήταν αντίθετος στο θεσμό αυτό και τον είχε καταψηφίσει όλες τις φορές στη Βουλή, σήμερα στηρίζει σε αυτούς την οικοδόμηση του σκανδάλου και τον αναβαθμίζει επίσης.

Η ριζοσπαστική αριστερά και η μαχόμενη κινηματική δικηγορία, υπερασπίζοντας το νομικό πολιτισμό που είναι μέρος του πολιτικού πολιτισμού και των δημοκρατικών κατακτήσεων, δικαιωμάτων και ελευθεριών για τις οποίες χρόνια αγωνιζόμαστε οφείλουν να έχει μία ξεκάθαρη αντίθεση από θέση αρχής απέναντι στο θεσμό των «προστατευομένων μαρτύρων» σύμφωνα με τις σκέψεις που ακολουθούν.

1) Νομοθετική αναδρομή:

Με το άρθρο 9 Ν.2928/2001 (Τρομονόμος Ν. 1 με τη θέσπιση του Π.Κ. 187 περί «εγκληματικής οργάνωσης» και άλλες διατάξεις επί Κυβέρνησης ΠΑ.ΣΟ.Κ. Σημίτη και με Υπουργό Δικαιοσύνης τον Μιχ. Σταθόπουλο) προβλέφθηκε ο θεσμός των «προστατευομένων μαρτύρων» για πρώτη φορά στην Ελλάδα που μεταξύ άλλων περιείχε τη δυνατότητα **να καταθέτουν υπό καθεστώς ανωνυμίας και χωρίς αυτοπρόσωπη παρουσία στο ακροατήριο** αλλά εξ αποστάσεως, μάρτυρες που είχαν να συνεισφέρουν σημαντικά σε υποθέσεις εγκληματικών οργανώσεων κλπ.

Η ρύθμιση αυτή αποδοκιμάστηκε από όλη την αριστερά και από το σύνολο σχεδόν του νομικού κόσμου δεδομένου ότι κατάθεση χωρίς παρουσία του στο ακροατήριο και γνωστοποίηση των στοιχείων του έρχεται σε προφανή αντίθεση με **την αρχή της δημοσιότητας της δίκης και της αμεσότητας της δίκης**, στερεί από τους

κατηγορουμένους, τους διαδίκους, το δικαστήριο και το ακροατήριο τη δυνατότητα συγκεκριμένου ελέγχου της αξιοπιστίας του και των αντιδράσεων της γλώσσας του σώματος του κατά την ώρα της εξέτασής του από τους παράγοντες της δίκης.

Εκτός αυτού τονιζόταν πάντα ότι η ανωνυμία του μάρτυρα δεν είναι δυνατόν να τηρηθεί δεδομένου ότι όσο περισσότερο συγκεκριμένη (άρα και σημαντική είναι η κατάθεσή του), τόσο περισσότερες είναι και οι πιθανότητες ταυτοποίησης του προσώπου του και άρα η ανωνυμία είναι αδύνατον να τηρηθεί.

2) Ατυχία στην πρώτη εφαρμογή

Η πρώτη εφαρμογή του θεσμού αυτού στη δίκη της 17 Νοέμβρη ατύχησε με τρόπο φαιδρό : Παρά το γεγονός ότι μεταξύ των εκατοντάδων μαρτύρων της υπόθεσης περιλαμβάνονταν δύο τέτοιοι προστατευόμενοι μάρτυρες οι οποίοι στην προδικασία είχαν καταθέσει με τους κωδικούς «Α1» και «Β1», όταν οι μάρτυρες αυτοί έλαβαν όπως και όλοι οι άλλοι κλήση για να εμφανιστούν στο ακροατήριο, δεν φρόντισε κανείς να τους απομονώσει σε κάποια ιδιαίτερη αίθουσα με αποτέλεσμα να καταλάβουν θέσεις μεταξύ των υπολοίπων μαρτύρων της δίκης στο ακροατήριο.

Έτσι κατά την εκφώνηση των ονομάτων των μαρτύρων της υπόθεσης την ημέρα έναρξης της δίκης (3/3/2003) από τον Πρόεδρο της δίκης Μιχάλη Μαργαρίτη, όπως όλοι οι ονομαστικοί μάρτυρες δήλωσαν παρών και σήκωσαν το χέρι, όταν εκφωνήθηκαν οι κωδικοί «Α1» και «Β1» με μεγάλη έκπληξη οι πάντες είδαμε δύο άντρες που κάθονταν στο ακροατήριο διαδοχικά να φωνάζουν «παρών» και να σηκώνουν το χέρι τους. Η ανωνυμία καταργήθηκε στην πράξη, ενώ στη συνέχεια της δίκης οι μάρτυρες αυτοί κατέθεσαν όπως και όλοι οι υπόλοιποι χωρίς να συνεισφέρουν τίποτα σημαντικό. Το τελευταίο αυτό δείχνει και μία υπερβολή στον τρόπο με τον οποίο οι μάρτυρες αντιλαμβάνονται και μυθοποιούν την συνεισφορά τους στη δίκη και ζητούν καθεστώς προστασίας χωρίς αυτό να αντιστοιχεί στη βαρύτητα των καταθέσεών τους.

3) Αλληπάλληλες τροποποιήσεις Ν.Δ., ΠΑ.ΣΟ.Κ. και αχρησία στην πράξη

Έκτοτε η διάταξη παρέμεινε σε αχρησία παρά το γεγονός ότι άλλες τρεις φορές τροποποιήθηκε διευρύνοντας το εύρος των περιπτώσεων των αδικημάτων στις δίκες για τα οποία είναι δυνατόν να χρησιμοποιούνται προστατευόμενοι μάρτυρες :

A) Με το **άρθρο 42 ν. 3251/2004** (τρομονόμος ν. 2 με Κυβέρνηση Ν.Δ. Κ. Καραμανλή και

Υπουργό Δικαιοσύνης Αναστ. Παπαληγούρα - θέσπιση του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης, θέσπιση άρθρου 187 Α Π.Κ. και άλλες διατάξεις) ο οποίος ενέταξε και τα αδικήματα άρθρου 187Α Π.Κ.

Β) Με το **άρθρο 6 Ν.3875/2010** Κυβέρνηση ΠΑ.ΣΟ.Κ. Υπουργός Δικαιοσύνης Καστανίδης) εντάχθηκαν και άλλα αδικήματα στα οποία είναι δυνατόν να χρησιμοποιούνται προστατευόμενοι μάρτυρες

Γ) Τελευταία τροποποίηση από αυτούς έγινε με το άρθρο 1 - παρ. ΙΕ-17 Ν.4254/2014 (Κυβέρνηση Ν.Δ. - ΠΑ.ΣΟ.Κ., Υπουργός Δικαιοσύνης Αθανασίου) εντάχθηκαν και άλλα αδικήματα στα οποία είναι δυνατόν να χρησιμοποιούνται προστατευόμενοι μάρτυρες.

4) Η νομοθετική ομολογία της αποδεικτικής ελαττωματικότητας των «προστατευομένων»

Χαρακτηριστικό της **ελλιπούς εμπιστοσύνης του νομοθέτη στη διάταξη που θέσπισε** είναι ότι ήδη από την αρχική της έκδοση η διάταξη περί προστατευομένων μαρτύρων περιείχε μία αποδεικτική ρήτρα σύμφωνα με την οποία (άρθρο 9 παρ. 5 ν. 2928/2001):

5. Αν δεν έχουν αποκαλυφθεί τα στοιχεία ταυτότητας του μάρτυρα, μόνη η κατάθεσή του δεν είναι αρκετή για την καταδίκη του κατηγορουμένου.

Εξομοιωνόταν δηλαδή η κατάθεση του προστατευόμενου μάρτυρα με την ενοχοποιητική κατάθεση συγκατηγορουμένου η οποία, όπως είναι γνωστό (Κ.Ποιν.Δ. 211Α), ανέκαθεν εθεωρείτο και εύλογα ως ανεπαρκές ενοχοποιητικό στοιχείο για συγκατηγορούμενο.

5) Η κατάργηση της υποχρέωσης αποκάλυψης στοιχείων μετά από αίτημα εισαγγελέα ή διαδίκου

Παρόλα αυτά οι διαδοχικές νομοθετικές μεταβολές επιβεβαίωναν τις κυβερνητικές προθέσεις για περαιτέρω ενίσχυση της ρύθμισης, αφού η αρχικά θεσπισμένη υποχρέωση του Δικαστηρίου (άρθρο 9 παρ. 4 ν. 2928/2001) να προβαίνει σε αποκάλυψη των στοιχείων των ανωνύμων μαρτύρων όταν τους ζητά οποιοσδήποτε διάδικος ή Εισαγγελέας **μεταβλήθηκε σε δυνατότητα** με την τροποποίηση του Ν. 3875/2010, έτσι ώστε και αυτό ακόμη να μην είναι υποχρεωτικό όταν ζητείται.

Η σχετική διάταξη, από

«εκτός αν ζητηθεί από τον εισαγγελέα ή από ένα διάδικο η αποκάλυψη του πραγματικού ονόματος, οπότε **το δικαστήριο διατάσσει την αποκάλυψη**».

έγινε:

«Αν ζητηθεί από τον εισαγγελέα ή από έναν διάδικο η αποκάλυψη του πραγματικού ονόματος του, **το δικαστήριο αποφαινεται αιτιολογημένα για την αποκάλυψη ή μη**».

Ούτως ή άλλως η διάταξη αυτή εξαντλούσε την υποχρέωση και μετέπειτα τη δυνατότητα του Δικαστηρίου μόνο **στην αποκάλυψη των στοιχείων και όχι στην διαταγή για αυτοπρόσωπη εμφάνιση** των μαρτύρων στο ακροατήριο. Αυτού μόνο υπήρχε υποχρέωση, αυτού μόνο καταλείπεται δυνατότητα.

6) Η στάση των συνηγόρων πολιτικής αγωγής για τους «προστατευόμενους μάρτυρες» στη δίκη της Χ.Α.

Παρόλα αυτά ο θεσμός παρέμενε σε αχρησία και τουλάχιστον σε δίκες μείζονος δημοσιότητας δεν εμφανίστηκαν «ανώνυμοι» μάρτυρες. Το θέμα τέθηκε στην υπόθεση της Χρυσής Αυγής το Νοέμβρη 2017 όπου πέντε προστατευόμενοι μάρτυρες κατέθεσαν ανώνυμα στην προδικασία και κλήθηκαν στη συνέχεια στο ακροατήριο.

Πρώτοι οι συνήγοροι πολιτικής αγωγής, από θέση αρχής θέσαμε το ζήτημα στο Δικαστήριο και προβήκαμε σε **δημόσια έκκληση προς τους μάρτυρες αυτούς να εμφανιστούν** για να καταθέσουν επώνυμα και αυτοπρόσωπα όπως όλοι οι άλλοι στο ακροατήριο, συμμεριζόμενοι παράλληλα τους φόβους αντεκδίκησής τους από τη Χρυσή Αυγή και **καλώντας τους κρατικούς φορείς να αναλάβουν απέναντί τους τις ευθύνες τους.**

Οι συνήγοροι υπεράσπισης της Χ.Α. απέφυγαν να προσβάλλουν την εξέταση των μαρτύρων για αντισυνταγματικότητα και για αντίθεση στις παραπάνω δικονομικές αρχές, αποδεικνύοντας ότι δεν έχουν ποιοτική διαφοροποίηση από τον θεσμό, όπως ακριβώς και εκείνοι που τον ψήφισαν:

Φτάνει να εφαρμόζεται μόνο σε βάρος των αντιπάλων τους και όχι σε βάρος των ίδιων. Περιορίστηκαν να ζητήσουν από το δικαστήριο (εκ του ασφαλούς καθώς γνώριζαν ότι το δικαστήριο δεν δικαιούται να το κάνει) να τους υποχρεώσει να εμφανισθούν και όταν το αίτημά τους απορρίφθηκε, νομιμοποίησαν την εξέταση των μαρτύρων αυτών αφενός με την προσθήκη διαφόρων βελτιωτικών προτάσεων που έγιναν δεκτές από το δικαστήριο (παρουσία δικαστικού και εισαγγελικού λειτουργού στον χώρο της Γ.Α.Δ.Α. από όπου τηλεφωνικά επικοινωνούσαν με το δικαστήριο και εξασφάλιση της μη παρουσίας άλλων προσώπων και της μη χρήσης συμβουλευτικών εγγράφων και σημειώσεων) και αφετέρου με την πλήρη υποβολή ερωτήσεων.

Οι συνήγοροι πολιτικής αγωγής (όλοι) τηρήσαμε τη δήλωσή μας σύμφωνα με την οποία δεν θα μετείχαμε στην εξέταση των μαρτύρων αυτών, αν εξετασθούν με καθεστώς ανωνυμίας, αποδεικνύοντας ότι **σεβόμαστε τις αρχές μας και δεν τις προσαρμόζουμε στα συμφέροντά μας.**

Ήδη τα ονοματεπώνυμα των μαρτύρων και αρκετά προσωπικά τους στοιχεία είχαν διαρρεύσει στον τύπο πριν την έναρξη της δίκης ενώ η διαρροή συνεχίστηκε και μετά, με αποκορύφωμα όταν κατά τη διάρκεια της εξέτασής τους από την πλευρά των συνηγόρων υπεράσπισης κατονομάστηκαν τα πρόσωπά τους και έγινε αναφορά σε πληθώρα εγγράφων δηλωτικών της ταυτότητάς τους και αποκαλυπτικών προσωπικών τους στοιχείων, που πιθανότατα θα υποστηριχθούν και από έγγραφα που θα κατατεθούν στη συνέχεια. Έτσι η αυταπάτη της ανωνυμίας διαλύθηκε για ακόμα μία φορά.

Ας σημειωθεί ότι στη δίκη αυτή έχουν καταθέσει ήδη και μάρτυρες προερχόμενοι από τη «Χρυσή Αυγή», επώνυμα και με αυτοπρόσωπη παρουσία στο ακροατήριο και έχουν συνεισφέρει με αρκετά σημαντικές καταθέσεις για τα στοιχεία της υπόθεσης, ενώ πρόκειται να επακολουθήσουν και άλλοι.

7) Η πολιτική υποκρισία Ν.Δ., ΠΑ.ΣΟ.Κ.

Έχουν το **θράσος να μιλάνε για κουκουλοφόρους** εκείνοι που δημιούργησαν και τροποποίησαν με την ψήφο τους τέσσερις φορές (2001, 2004, 2010, 2014) το θεσμικό πλαίσιο που τους παρήγαγε.

Ασφαλώς δεν φαντάζονταν ότι θα έφταναν να μιλούν έτσι για τους «προστατευόμενους μάρτυρες» όταν σε αγαστή συνεργασία τους δημιουργούσαν. Επιφύλασσαν βέβαια για τον εαυτό τους τον ρόλο του δήμιου και τους «κουκουλοφόρους» στην υπηρεσία του κράτους

που κυβερνούσαν. Με πρώτο τότε θύμα των «κουκουλοφόρων» τη 17N και τους εν γένει «τρομοκράτες».

Αλλά έλα που έχει ο καιρός γυρίσματα! Παλιά λαϊκή παροιμία, ενίοτε επιβεβαιούμενη λέει : «Οποιος σκάβει τον λάκκο του άλλου, πέφτει ο ίδιος μέσα».

8) Η πολιτική υποκρισία του ΣΥ.ΡΙΖ.Α.

Στα τρία χρόνια της, η κυβέρνηση ΣΥ.ΡΙΖ.Α., που τα χρόνια της αντιπολίτευσης αντιπάλευε το καθεστώς των τρομονόμων, διατηρεί όλο το αντιδραστικό οπλοστάσιό τους και κατά καιρούς έχει επιχειρήσει να το διευρύνει.

Ως προς τη συγκεκριμένη διάταξη όχι μόνο δεν την κατάργησε, παρότι νομοθετικά την άγγιξε, αλλά προχώρησε και εκείνη σε μία εποικοδομητική της τροποποίηση με το **άρθρο 19 ν. 4411/2016** (έναν εκ των ονομασμένων «νόμων Παρασκευόπουλου»), το οποίο προέβλεψε τη σύσταση ειδικού φορέα που θα υλοποιεί την προστασία των μαρτύρων.

Σχετικά πρόσφατα (Αύγουστος 2017) συνέστησε νέα νομοπαρασκευαστική επιτροπή του Υπουργείου Δικαιοσύνης με αντικείμενο τη νομοτεχνική επεξεργασία της διεύρυνσης των περιπτώσεων αδικημάτων στα οποία γίνεται αποδεικτική χρήση προστατευομένων μαρτύρων.

Και βέβαια τώρα που οι «κουκουλοφόροι» πλήττουν τους πολιτικούς της αντιπάλους, δεν διστάζει να οικοδομεί σε αυτούς την πολιτική της.

Όπως είναι γνωστό, οι εξουσίες δεν έχουν αρχές. Εχουν μόνο συμφέροντα.

9) Τι σημαίνει ανώνυμοι μάρτυρες;

Σημαίνει ότι γενικεύεται μια πρακτική η οποία ναρκοθετεί τα θεμέλια των δικονομικών ελευθεριών και εγγυήσεων.

Ανώνυμοι μάρτυρες σημαίνει **αδιαφανής δίκη**, διεξαγωγή της χωρίς αμεσότητα και δυνατότητα κατ αντιπαράσταση εξέτασης.

Σημαίνει ευχέρεια καταδίκης χωρίς στοιχεία και χωρίς το δικαίωμα στον κατηγορούμενο να υπεραμυνθεί του εαυτού του, χωρίς **κανέναν έλεγχο** της αξιοπιστίας και διερεύνησης των κινήτρων του προσώπου και του περιεχομένου των καταθέσεων.

Σημαίνει **κατάργηση των υπερασπιστικών δικαιωμάτων** και ενίσχυση της **αυθαιρεσίας των κατασταλτικών μηχανισμών** και των δικαστηρίων απέναντι σε οποιονδήποτε κατηγορούμενο επιθυμεί.

Σημαίνει αδυναμία αυτού που παρακολουθεί τη δίκη να ελέγχει τη δικαστική εξουσία (που και αυτή με τη σειρά της είναι δέσμια ενός μάρτυρα που δεν γνωρίζει, δεν μπορεί να δει και να εξετάσει ουσιαστικά) αν σέβεται το τεκμήριο αθωότητας και αν δικάζει με συγκεκριμένες αποδείξεις. Η ίδια η λαϊκή κυριαρχία, έκφραση της οποίας αποτελεί το δικαίωμα δημοσιότητας της δίκης καταργείται.

Με δόλωμα στην αρχή διάφορα «δημοφιλή» αδικήματα (τρομοκρατία, trafficking, σωματεμπορίες, σεξουαλικά αδικήματα κατά ανηλίκων), πολύ γρήγορα θα έρθει η επέκταση και η αναβάθμιση σε όλα.

Τη θέση των επωνύμων μαρτύρων θα καταλάβουν ανώνυμες εκθέσεις ειδικών αστυνομικών, χαφιάδων, πρακτόρων μυστικών ξένων και εγχώριων υπηρεσιών, «μετανοημένων», και κάθε είδους συνεργαζομένων με αυτούς, σε συνδυασμό με στοιχεία από υποκλοπές, παρακολουθήσεις, «ανακριτικές διεισδύσεις» (προβοκάτσιες), D.N.A. και άλλα παρόμοια για ποινικά, αλλά και πολιτικά και φρονηματικά αδικήματα και επικαλούμενοι λόγους προστασίας μαρτύρων, η γιατί όχι και «εθνικής ασφάλειας», θα καταμηνύουν αγωνιστές και θα επιβάλλουν στα δικαστήρια την καταδίκη τους.

Σωρεία πρακτικών που μέχρι τώρα καθιστούν καταθέσεις των αστυνομικών ανώνυμες όπως : Εξαίρεση αστυνομικών μαρτύρων από την υποχρέωση αποκάλυψης της πηγής των πληροφοριών τους κατά παράβαση του άρθρου 224 Κ.Ποιν.Δ., δήλωση των διευθύνσεων όλων των αστυνομικών στη Λεωφόρο Αλεξάνδρας 173 (κτίριο Γ.Α.Δ.Α.) και όχι της πραγματικής διεύθυνσης κατοικίας τους, συχνά παράλειψη δήλωσης του βαθμού ιεραρχίας τους στην Αστυνομία κλπ, έχει προ πολλού ανοίξει το δρόμο για να συναντηθεί με τις ρυθμίσεις αυτές. Το επίπεδο άσκησης της δικαστικής εξουσίας θα επιστρέψει στην περίοδο των διαρκών στρατοδικείων, των εκτάκτων στρατοδικείων και ακόμα πιο πίσω.

Αυτό το κράτος οικοδομεί η κυβέρνηση της «πρώτης φοράς» ετοιμάζοντας την υλοποίηση της κοινωνίας Οργουελ στις δίκες. Όσο «έσκισε» τα μνημόνια, άλλο τόσο έσκισε και τους τρομονόμους.

Η υποκρισία τους ξεχειλίζει από παντού. Είμαστε σε θέση να διακρίνουμε ότι το σκάνδαλο δεν είναι οι μίζες (αυτές είναι το αιτιατό και όχι το αίτιο). Είναι η ιδιωτικοποίηση της υγείας

(και όχι μόνο), η προκλητική αύξηση της κατά κεφαλήν φαρμακευτικής δαπάνης με την αγαστή συμφωνία όλων των εμπλεκόμενων κοινωνικών και πολιτικών εταίρων τα προηγούμενα χρόνια που έχει συμβάλει και αυτή στην αύξηση του ιδιωτικού και του δημόσιου χρέους, το ίδιο το δημόσιο χρέος που δεν το δημιούργησε ο ελληνικός λαός ούτε το οφείλει, αλλά το πληρώνει, όπως και τις αλληπάλληλες ανακεφαλαιοποιήσεις των τραπεζών, τελικά ο καπιταλισμός, η κερδοσκοπία και η εκμετάλλευση. Αυτές οχυρώνονται μέσα από τους μηχανισμούς καταστολής που δημιουργούν και τις δικαστικές διαδικασίες που διαπλάθουν.

Καμία σκοπιμότητα δεν μπορεί να δικαιολογήσει την ανοχή στην καταρράκωση οικονομικών και συνταγματικών εγγυήσεων και υποχώρηση από την αρχή της δίκαιης δίκης. Δεν πρόκειται για αφηρημένα αστικά ιδεολογήματα, αλλά για συγκεκριμένες λαϊκές και δημοκρατικές κατακτήσεις που απειλούνται.

Δεν νομιμοποιούμε την πρόθεση του κράτους να δημιουργεί φοβισμένους ανθρώπους, όμηρους στα χέρια όποιων τους παρέχει «ασφάλεια» για να μαρτυρούν ανώνυμα. Οι κοινωνικοί αγώνες χρειάζονται αγωνιστές, πολίτες που αναλαμβάνουν τις ευθύνες τους. Ας μην επιτρέψουμε στην εξουσία να τους εξαφανίσει.

Αθήνα, 12/2/2018

Κώστας Παπαδάκης